

Posudek školitele na diplomovou práci Bc. Markéty Kocové „Analýza vývoje úmrtnosti v Rusku za využití různých metod dekompozice“

Autorka předkládanou diplomovou prací navazuje na svou práci bakalářskou, která se věnovala úmrtnostní krizi v Rusku. Diplomová práce je však výrazněji metodicko-analytické povahy a na vývoj úmrtnosti v Rusku je v ní nahlíženo z mnoha různých úhlů pohledu daných využitím více dekompozičních metod. **Cílem je tedy hlubší analýza úmrtnostního vývoje a snaha o nalezení dílčích specifik a hlavních komponent probíhajících změn, sejně jako samotné představení dekompozičních metod a jejich vzájemné srovnání.** Na základě studia odborné literatury i své vlastní bakalářské práce si v úvodu autorka vytyčila tři základní hypotézy, jejichž ověření se na následujících stranách věnuje. Všechny tyto hypotézy se vztahují především k období úmrtnostní krize, kde to však bylo možné, jsou analýze podrobena data za delší časové období (1960–2010), čímž je možné závěry vztahující se k rokům krize zasadit lépe do širšího kontextu. Opomenuto nezůstává ani kritické zhodnocení dat využívaných v analytické části práce. Právě především na úrovni získání nutných dat prokázala autorka značnou iniciativu, kdy se jí podařilo získat i data dosud nepublikovaná přímo od E. Andreeva a V. Shkolnikova.

V celé práci je patrný systematický přístup k jejímu řešení. Po úvodních kapitolách vymezující cíle práce, ověřované hypotézy a použité zdroje dat je prostor věnován stručnému souhrnnému popisu vývoje úmrtnosti v Rusku. Teprve v následujících částech je přistoupeno k detailnější analýze pomocí metod rozkladu. V nich jsou odděleny dekompoziční metody využívané k rozkladu rozdílu dvou měr nebo středních délek života mezi dvěma populacemi a metody, které oddělují různé složky v rámci jedné hodnoty ukazatele.

V první části jsou tedy využity dekompozice podle Kitagawy, Arriagy, Pressata a Pollarda. Na vhodných místech je k zobrazení výsledků užito zatím méně běžných plošných grafů, kde je možné sledovat jak dimenzi času, tak i věku. Díky tomu je možné daleko podrobněji popsat změny, ke kterým z hlediska úmrtnosti v Rusku docházelo, a ukázat jaké věky byly úmrtnostní krizí nejvíce zasaženy a také v jakých letech a s jakou intenzitou. Podařilo se tak doložit rozdílný vývoj úmrtnosti v době krize podle pohlaví i podle věku a příčin smrti. Dosažené výsledky jsou v textu nejen popsány, ale i zasazeny do širších souvislostí, odkazováno je jak na historické aspekty, tak na odborné studie snažící se najít faktory ovlivňující demografický vývoj.

V druhé části analýzy je pracováno s metodami rozkladu ukazatele pro jednu populaci (či počítaného pro jeden časový okamžik), nikoli rozkladu rozdílu hodnot ukazatele mezi dvěma populacemi (nebo časovými okamžiky). Aplikován je rozklad na úmrtnost závislou (senescenční) a nezávislou (backgroundovou) na věku, dále z hlediska příčin na úmrtnost v důsledku exogenních a endogenních nebo odvrátitelných a neodvrátitelných příčin smrti. I pomocí těchto postupů bylo možné potvrdit nebo ještě více rozšířit předchozí závěry. Celá práce je zakončena kapitolou přehledně shrnující nejdůležitější poznatky a vyhodnocující ověřované hypotézy. Pro další využití je nepochybně přínosné uvedení kompletního kódu pro software R, který umožňuje snadné vytvoření používaných plošných grafů (v příloze).

Z pozice školitele předkládané práce považuji za vhodné ocenit zaujetí autorky pro zvolené téma a její přehled v dostupných zdrojích dat i odborné literatuře, což je dáno i faktem, že se problematice úmrtnostní krize nebo obecně vývoji úmrtnosti v Rusku věnuje již dlouhodobě. K práci přistupovala svědomitě a samostatně a nedopustila se žádných zásadních chyb. Z drobných nedostatků lze samozřejmě zmínit např. výskyt překlepů v textu, místy chybějících nebo naopak opakujících se slov ve větě

a podobných nepřesností především typografické či formální povahy. Omylem je také u grafů 41 a 42 uvedeno chybné vymezení zobrazeného období (v grafu jsou vyneseny údaje za roky 1980–2006, nikoli 1960–2010), podobě není pro běžného čtenáře asi zcela jasné označení u tabulky 9, kde pro plné pochopení je nutné pročtení textu, což by patrně bylo možné částečně eliminovat např. vložení poznámky pod graf. Je však zřejmé, že podobným více či méně drobným nedostatkům se nevyhne většina autorů diplomových i jiných odborných prací. U předkládané práce dle mého názoru jednoznačně převažují zmíněná pozitiva, aktivní přístup autorky, ucelené pojetí vymezeného tématu a tedy prokázání schopnosti samostatné odborné práce. Na základě uvedeného proto doporučuji přijmout diplomovou práci Bc. Markéty Kocové „Analýza vývoje úmrtnosti v Rusku za využití různých metod dekompozice“ k obhajobě.

V Praze dne 11. září 2012

Mgr. Klára Hulíková Tesárková, Ph.D.
školitel